
ІНСТИТУЦІОНАЛЬНА ЕКОНОМІКА: ТЕОРЕТИЧНИЙ АСПЕКТ

УДК 332.2:331.839

О. І. ДРЕБОТ,
*професор, доктор економічних наук,
член-кореспондент НААН України,
завідділом інституціонального забезпечення природокористування,*
А. Я. ГАДЗАЛО,
*кандидат економічних наук,
старший науковий співробітник лабораторії екологічного менеджменту*

*Інститут агроекології і природокористування НААН України,
вул. Метрологічна, 12, 03143, Київ, Україна*

ІНСТИТУЦІОНАЛЬНЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ПРИРОДОКОРИСТУВАННЯ: ПРОБЛЕМИ ТЕРМІНОЛОГІЇ

За результатами аналізу термінології з природокористування у фахових наукових виданнях порівняно з енциклопедичними виявлено розбіжності у формуванні тезаурусу, зокрема інституційного та інституціонального забезпечення природокористування. Названо ознаки еволюції дефініцій понять “інститут” та “інституція”. З’ясовано гносеологічну і семантичну спорідненість вживання в науковій літературі термінів, утворених від іменника “інститут”, залежно від їх функціонального призначення.

Ключові слова: інститут; інституція; теорія інституціоналізму; екологічні інститути; природокористування; норми; правила; організації.

Бібл. 31; рис. 1.

UDC 332.2:331.839

OKSANA DREBOT,
*Professor, Doctor of Econ. Sci.,
Corresponding Member of the NAAS of Ukraine,
Head of the Department of Institutional Support,*
ANDRIY GADZALO,
*Cand. of Econ. Sci.,
Senior Researcher of the Laboratory of Environmental Management*

*Institute of Agroecology and Nature Management of the NAAS of Ukraine
12, Metrologichna St., Kyiv, 03143, Ukraine*

INSTITUTIONAL SUPPORT OF NATURE MANAGEMENT: PROBLEMS OF TERMINOLOGY

Based on the results of analysis of terminology on nature management in professional scientific journals, in comparison with encyclopedic ones, discrepancies were found in formation of the

© Дребот Оксана Іванівна (Drebot Oksana), 2018; e-mail: drebot_oksana@ukr.net;

© Гадзало Андрій Ярославович (Gadzalo Andriy), 2018; e-mail: agadzalo@ukr.net.

thesaurus; particularly, institution's and institutional support of nature management. Attributes of evolution of the definitions of "institute" and "institution" are named. Epistemological and semantic kinship of the use of terms derived from the noun "institute" in scientific literature, depending on their functionality, is clarified.

Keywords: institute; institution; theory of institutionalism; environmental institutes; nature management; norms; rules; organization.

References 31; Figure 1.

Питанням раціонального природокористування присвячено широкий спектр наукових досліджень у економічних, екологічних і соціальних сферах. Збалансований розвиток агросфери є одним з найважливіших, до нього прямують екологічно свідомі держави. Дане явище пов'язане із стихійними деградаційними процесами навколишнього природного середовища, значний вплив на яке спричинили наслідки антропогенної діяльності. Реакцією на це стала Конференція ООН з питань навколишнього середовища і розвитку, проведена в Ріо-де-Жанейро (1992), де був прийнятий Порядок денний на XXI століття, який на сьогодні являє собою узгоджену програму збалансованого взаємозв'язку економічних, соціальних та екологічних складових сталого розвитку. З огляду на це, проблеми регулювання та розвитку збалансованого природокористування посідають чільне місце у даній тематиці. Водночас аналіз наукової літератури щодо сталого природокористування та його інституціонального забезпечення, зокрема монографій вітчизняних учених-економістів, показав певний конфлікт у розумінні понять і термінів у даних питаннях. Насамперед, це стосується дефініцій понять "інститут" та "інституція", "інституційність" та "інституціональність", що неодноразово підкреслювалося вченими-економістами та соціологами. Спроби повернути увагу до розмежування таких понять у різних наукових джерелах не дали фактичного результату, адже досі так і не сформовано систему визначення, конкретизації та чіткого формулювання специфічних термінів, а отже – всі праці даного смислового характеру не містять практичного значення.

У ході дослідження було опрацьовано офіційні наукові та довідкові видання: наукові статті за досліджуваною тематикою, монографії, автореферати дисертацій і дисертаційні роботи, підручники, енциклопедії, словники – двомовні, іншомовних слів, термінологічні, етимологічні, енциклопедичні, глумачні, академічні, словники-довідники.

Вивченням проблематики та особливостей визначення понять "інститут" та "інституція" займалися У. Гамільтон, Дж. Коммонс, Т. Веблен, А. Ворошан, О. Носова. Зокрема, Ж. Сорон, Е. Фуруботн, Дж. Ходсон звертають увагу на походження понять. О. Носова, М. Кармазіна, Т. Лозинська, Т. Гайдай роблять акцент на особливостях перекладу з латинської, англійської та російської мов. Про важливість загального розуміння понять у сучасній науковій термінології писали М. Ступень, М. Левіна, А. Ворошан. Суть, роль, значення інституціонального підходу до збалансованого природокористування, інституціональні моделі та механізми регулювання досліджували такі вітчизняні вчені, як М. Хвесик, С. Харічкова, В. Павлов, В. Заремба, С. Дорогунцов, В. Голян, А. Качинський та інші. Проте кожен автор залишається при своїй думці, що надає наступним поколінням науковців вільний вибір значення понять.

Отже, **мета статті** – чітко розділити інституційну структуру різних форм природокористування, визначаючи у такий спосіб різні сфери відмінностей у тлумаченні понять “інститут”, “інституція”, “інституційне середовище”, “інституціоналізація”, “інституціалізація” та уточнюючи їх сутнісну позицію збалансованого природокористування.

Категорію “інституція” в економічній науковий оборот запровадили піонери традиційного інституціоналізму. Слід звернути увагу на те, що і Т. Веблен [1], і У. Гамільтон [2], і Дж. Коммонс [3] та інші у своїх працях вживали єдиний економічний термін *instituton*. Веблен досліджував економічні аспекти інституцій (*An economic study of Institutions*), Коммонс – інституційну економіку (*Institutional economics*). Термін *institutions* став загально визнаним серед їх численних наступників і послідовників. Можна простежити тенденцію його застосування представниками всіх наступних течій інституціоналізму – як традиційного, так і нового.

М. Кармазіна [4], Т. Лозинська [5], В. Голян [6], Т. Гайдай [7] та інші науковці у своїх працях звертають увагу на пострадянське розрізнення понять. Зокрема, йдеться про особливість перекладу першоджерел: “Якщо назва книги неінституціоналіста Д. Норта “*Institutions, institutional change and economic performance*” у перекладі російською мовою звучить “Институты, институциональное изменение и функционирование экономики”, то українською – “Інституції, інституційна зміна та функціонування економіки” [4, с. 13]. У контексті такого перекладу Д. Норт у понятті “інституція” вбачає закони, правила, звичаї, норми тощо [8, с. 11]. Інституції – це правила гри в суспільстві або, точніше, придумані людьми обмеження, які спрямовують людську взаємодію в певне русло. У результаті вони структурують стимули у процесі людського обміну – політичного, соціального чи економічного. Інституційна зміна визначає шлях, яким суспільство розвивається в часі, і тому слугує ключем до розуміння історичної зміни. Науковець оцінював відповідне поняття таким чином: “Інституції можуть бути будь-які, і мене цікавлять як офіційні обмеження – як-от правила, придумані людьми, – так і не офіційні обмеження – як-от звичаї та кодекси поведінки. Інституції можна створити – як-от конституцію США, або вони можуть просто розвиватися впродовж часу, як-от загальне право” [8, с. 12]. Іншими словами, Д. Норт вбачає в інституціях будь-які обмеження, створені людьми, що спрямовують їх дії в певному руслі, розрізняючи поняття інституції та організації: “концептуально слід чітко відрізнити правила від гравців” [8, с. 13]. Автор наголошує на відокремленні аналізу основних правил від стратегічних гравців (організацій), що, на його думку, є необхідною передумовою побудови теорій інституцій. Організації охоплюють політичні органи (політичні партії, Сенат, міську раду, регулятивне агентство), економічні (профспілки, родинні ферми, кооперативи), суспільні (церкви, клуби, спортивні організації) та освітні (школи, університети, центри професійної підготовки). Вони складаються з групи індивідів, пов’язаних між собою спільним прагненням досягти певних цілей.

У своїй праці Т. Веблен [1] під *institutions* розуміє комплекс звичних способів мислення щодо відносин між людиною і суспільством, а також загальноприйнятну поведінку. Відповідно до цього автор стверджує, що *institutions* – це результати процесів, що відбувались у минулому, вони пристосовані до об-

ставин минулого і, таким чином, не цілком відповідають вимогам теперішнього часу.

У. Гамільтон трактує *institutions* як “вербальний символ для кращого позначення ряду суспільних звичаїв. Він має на увазі переважальний і стійкий спосіб мислення чи дії, який став звичним для групи і перетворився для народу на звичай. Повсякденною мовою – це інше слово для позначення “процедури”, “загальної згоди” або “домовленості” [2].

Дж. Ходжсон вбачає в понятті *institutions* “довговічні системи правил, що склалися та укорінилися, які формують структуру для соціальних взаємодій” [9].

А Е. Остром тлумачить *institutions* як “набір правил для визначення того, хто має приймати рішення в певних сферах, яких загальних правил слід дотримуватись, і яких процедур необхідно наслідувати, яку інформацію варто чи не варто продукувати, які остаточні наслідки матимуть для індивідів ті чи інші їх дії” [10, р. 51].

Е. Фуруботн і Р. Ріхтер [11] під інституціями розуміють набір формальних і неформальних правил, а також спонукальних до їх дотримання заходів. Схожої думки і В. Каспер, який у своїй монографії вказує, що “*інституції* – правила людської взаємодії, які по можливості обмежують опортуністичну та безладну індивідуальну поведінку, таким чином роблячи її більш передбачуваною і тим самим полегшуючи поділ праці та створення багатства” [12, р. 323].

Такого самого підходу дотримується і Т. Гайдай, визначаючи поняття “інституція” як “основний об’єкт досліджень, центральна категорія та аналітичний інструмент інституційної теорії” [7, с. 53]. Саме інституція як вихідна категорія інституційних досліджень заклала початок назві однойменного наукового напрямку – інституціоналізму.

М. Ступень і Б. Шумлянський [13] зазначають, що інституції – це система норм і правил, які охоплюють формальні та неформальні норми, що регламентують відносини між економічними суб’єктами і передбачають наявність відповідних організаційних структур з метою досягнення певних цілей.

Водночас О. Носова такі правила і норми відносить до інститутів: “...Залежно від суб’єктної ознаки інститути підрозділяємо на інститути держави, фірм (підприємств), різних форм підприємницької діяльності, банків, страхових компаній і пенсійних фондів, бірж, інвестиційних компаній” [14, с. 29]. Під інституційним порядком вона розуміє поведінку економічного агента, інституту (установи) згідно із стандартним зразком, а також форми і способи їх економічної координації. Внутрішні ж і зовнішні інститути автор розглядає як форми діяльності людей. Так, внутрішні інститути визначають сукупність правил і механізмів, які координують форми поведінки людей у суспільстві. До них належать економічна і політична культура, цінності, відносини в суспільстві, традиції, форми поведінки людей у суспільстві. Залежно від суб’єктної ознаки автор підрозділяє інститути на інститути держави, фірми тощо. Проте норми і правила, установи та організації становлять різні об’єкти досліджень.

У багатьох наукових працях спостерігається неформальна уніфікація понять “інститут” та “інституція”. Зокрема, М. Малік і О. Шпикуляк визначають інститут як економічне поняття, яке можна аналізувати емпірично, а інституцію розглядають як філософсько-соціологічну категорію, яка в окремих випадках змінюється із зміною інститутів та інституціонального середовища [15].

Як основне поняття інституціональної теорії деякі вчені, наприклад М. Левіна [16], розглядають інститути, а головний інститут будь-якої національної економіки – це власність, навколо якої складаються відносини володіння, розподілу, перерозподілу, розпорядження, використання, споживання, а також створення, отримання, розподілу та привласнення прибутку від власності як джерела добробуту населення країни або, навпаки, зубожіння його основної маси і збагачення лише олігархічного прошарку.

Можна припустити, що велика кількість трактувань пояснення і різноманітність використання категорії “інститут” зумовлені рядом причин, однією з яких є етимологічна. Різні терміни “інститут” та “інституція” англійською (більшість праць з інституціоналізму написано саме нею), відповідно – *institut* та *institution*, походять від латинських відповідників – *institutum* – “установа”, *institutio* – “установлення”. Однак у процесі запозичення іншомовного слова може змінюватись його значення.

Запозичене із соціології поняття “інституціоналізація” (інституціалізація, інститутогенез) означає складний і багатовимірний процес, який відповідним чином охоплює наступні етапи формування інституційної системи.

За Д. Нортон, інституційна система як сукупність інститутів (інституцій) – формальних правил, неформальних обмежень, механізмів спонукання до їх утримання – разом з економічною організацією визначають контекст, у якому здійснюється економічна діяльність [8].

О. Вільямсон трактує інституційну систему як “основні політичні, соціальні і правові норми, що є базою для виробництва обміну і споживання” [17, р. 37].

На думку Ю. Овсієнка, під інституційною системою слід розуміти “сукупність правил поведінки людей, які регламентують взаємовідносини між ними, що фіксує місце і роль у суспільстві різних соціальних та економічних груп і, зрештою, соціального та економічного розвитку” [18, с. 206].

Варто також звернути увагу, що крім наукових видань (науково-технічна інформація) досліджувані дефініції зустрічаються і в довідкових словниках та енциклопедіях (інформація довідково-енциклопедичного характеру). Проаналізувавши довідково-енциклопедичну літературу, можна згрупувати терміни та літературні джерела за схожістю трактування таким чином.

А) *Інститут* – це:

- 1) форма суспільного устрою [19];
- 2) сукупність норм права, що охоплює певні суспільні відносини [20; 21; 22];
- 3) комплекс організацій, установ, що володіють певними засобами, ресурсами і виконують конкретні правові, соціальні, політичні функції (держава, суд, політичні партії) [23];
- 4) форма організації політичної, економічної, соціальної, правової та іншої діяльності людей через чіткий розподіл функцій [23].

Словник іншомовних слів [22] ще виділяє *інститути економічні* як такі, що характеризуються як сукупність формальних та неформальних норм і правил, які регулюють поведінку людей в економічній сфері діяльності. Політологічний енциклопедичний словник також розрізняє формальні та неформальні інститути: “Діяльність формальних інститутів регламентована нормами чинної конституції, інших юридичних документів (постанов, законів, інструкцій, положень). Нефор-

мальні інститути ґрунтуються на міжособистісних зв'язках, регулюються моральними нормами і традиціями, звичками (В.П. Горбатенко)” [24].

Б) *Інституціоналізм* – це:

1) тип економічного аналізу, що робить наголос на ролі соціальних, політичних і економічних організацій у визначенні економічних явищ [25].

В) *Інституціоналізація* – це:

1) перетворення якогось політичного явища, події, руху у формалізований, упорядкований процес, організовану установу з певною структурою відносин, ієрархією влади різних рівнів тощо [21];

2) процес визначення й оформлення організаційних, правових та інших структур для задоволення суспільних потреб. Це засіб формування державно-правових інститутів. Останні є символом порядку й організованості в суспільстві та державі [24].

Г) *Інституціалізація* – це:

1) утворення стабільних зразків соціальної взаємодії, заснованої на формалізованих правилах і законах [26];

2) правове і організаційне закріплення усталених у суспільстві форм поведінки, відносин [22].

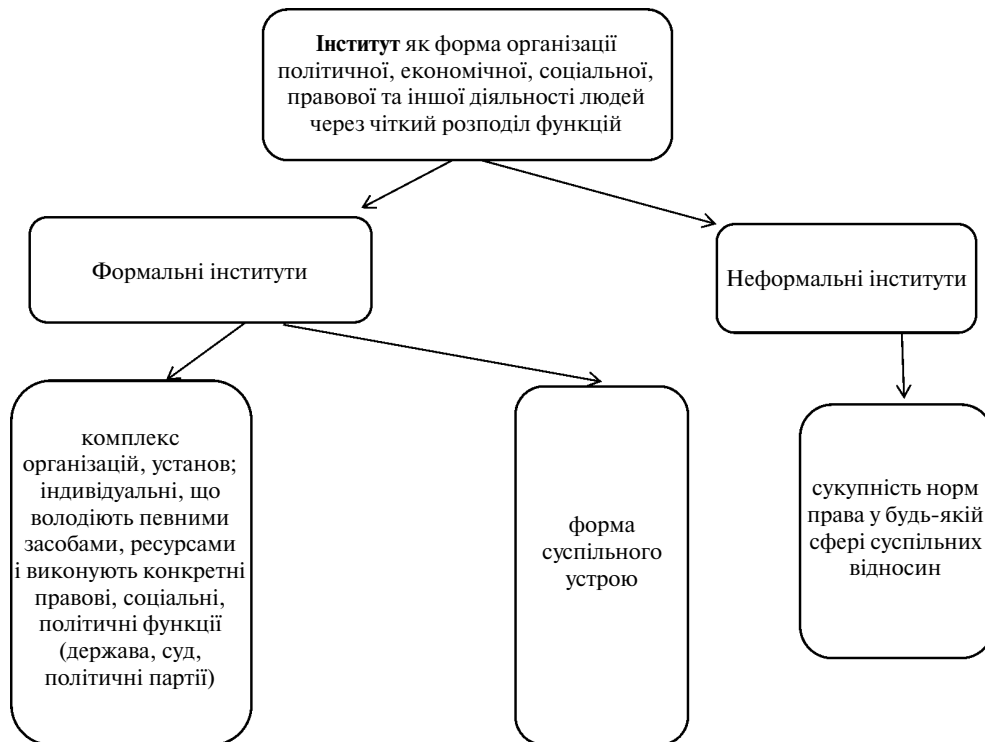
Аналіз особливостей трактування досліджуваних термінів у різних довідково-енциклопедичних джерелах показав, що триразова повторюваність спільного поняття “інститут” як сукупності норм права, що охоплює певні суспільні відносини, свідчить про “вагу” відповідного трактування, а поняття “інституція” із словників у сучасному розумінні розглядається лише як установи.

Інституціоналізм являє собою один з напрямів сучасної економічної думки, об'єктом дослідження якого є певні інститути, а також правові, психологічні та моральні аспекти [22].

Як вже зазначалося, інституціоналізація є перетворенням якогось політичного явища, події, руху у формалізований, впорядкований процес, організовану установу з певною структурою відносин, ієрархією влади різних рівнів тощо. Проте варто враховувати, що в наукових теоріях не завжди можна застосувати одне правило до всіх суміжних процесів. І оскільки інституціональна теорія стосується декількох наукових напрямів (зокрема, соціального, економічного, юридичного, теоретико-методологічного, державотворчого та ін.), то вважаємо за доцільне розділяти роль понять залежно від їх функціонального призначення. У питаннях методології державотворення поняття “інститут” і справді є багатofакторним показником, що відображає як формальні, так і неформальні структури, поняття, визначення (рис.). *Інституціональне забезпечення*, у свою чергу, характеризується як утворення стабільних зразків соціальної взаємодії, заснованої на формалізованих правилах, законах, звичаях і ритуалах [16] (наприклад, інституціональна структура, ієрархія, субординація та ін.).

Аналіз праць вітчизняних і зарубіжних учених показує наявність наукової течії “інституціоналізація сталого природокористування”, де безпосередній взаємозв'язок економічної, екологічної та соціальної складових процесу регулюється їх інституціональною структурою. Інституціональне забезпечення природокористування [28] як предмет дослідження розбудови та ефективного функціонування організаційно-управлінської системи природокористування розглядається як одне з найактуальніших питань як у науковому, так і в прикладному аспектах.

Ряд науковців Інституту проблем ринку і еколого-економічних досліджень розглядають недосконалість інституційної структури і системи інститутів, які існують для забезпечення екологічних вимог в економічній діяльності, про що свідчать неефективна природоохоронна і ресурсозберігаюча діяльність, нераціональне природокористування, що збільшує екологічні ризики і небезпеки для життєдіяльності суспільства та викликає потребу в дедалі більших масштабах оздоровлення і відтворення навколишнього природного середовища [29].

Класифікація інституційного середовища

Складено авторами за [16; 27].

Так, М. Хвесик приділяє велику увагу інституціональним перетворенням у природокористуванні у зв'язку із загальнопланетарною проблемою вичерпності життєво необхідних природних ресурсів. Більше того, перманентне вдосконалення інституціонального середовища є основою його адаптації до змін макроекономічної кон'юнктури та мобілізації зусиль, спрямованих на оновлення матеріально-технічної бази і запровадження прогресивних організаційно-правових форм господарської діяльності [30].

На думку Т. Лозинської [5], екологічні інституції є віддзеркаленням екологічного менеджменту (складної динамічної системи поглядів, цінностей, процесів, правил, формальних і неформальних організацій та поведінки, яка поступово розвивається і перетворює громадські прагнення і цілі в конкретні дії з метою впливу на якість навколишнього природного середовища.

М. Хвесик і В. Голян [6] у своїх дослідженнях розглядають не дефініції інститутів та інституцій, а інституціональний механізм природокористування, складовими якого є базові інститути (форми власності, організаційно-правові форми господарської діяльності, система управління природокористуванням), інститу-

ти ринку (ринкова інфраструктура сфери природокористування, ринок природних ресурсів, ринок дозволів на викиди, скиди та розміщення відходів, ринок екологічних товарів і послуг), інститути фінансово-економічного регулювання (системи податкового регулювання, кредитування, державного фінансування, бюджетного регулювання) та нормативно-правове забезпечення (законодавчі акти, укази Президента України, нормативні акти, контрактне право). Крім того, автори розглядають такі проблеми природокористування інституціонального характеру, як недосконалість владної вертикалі управління природокористуванням; невпорядкованість відносин власності на природно-ресурсну складову національного багатства; нерозвинутість ринків природних ресурсів та їх інфраструктурних ланок; відсутність конкурентного середовища на ринках природних ресурсів і ринках дозволів на викиди та скиди шкідливих речовин; низька адаптованість існуючих організаційно-правових форм природокористування до коливань макроекономічної кон'юнктури.

Науковці В. Павлов, В. Заремба та Ю. Фесіна [31] виокремлюють *екологічні інститути аграрного природокористування* (інститут екологічної стандартизації, інститут екологічної сертифікації, інститут ліцензування, інститут екологічного аудиту, інститут екологічного моніторингу); *економічні інститути аграрного природокористування* (інститут субсидування, інститут кредитування, інститут оподаткування, інститут іпотеки природних ресурсів, інститут штрафних санкцій, інститут штрафування та компенсацій); *соціальні інститути сфери аграрного природокористування* (інститут громадського контролю, інститути освіти і виховання); *базові інститути аграрного природокористування* (ті, що формують загальне інституціональне середовище аграрного природокористування).

Висновки

У вивченні питань інституціонального забезпечення природокористування уніфікувати поняття “інститут” дуже складно, адже втрачається його практична суть і проблематика. Отже, в даному випадку важливо розрізняти *інститут* – як вид організації суспільної свідомості та діяльності з втіленням певних норм (інститут права, інститут власності, інститут використання природних ресурсів тощо) та *інституцію* – як структурну одиницю в суспільстві, призначену забезпечувати реалізацію певних норм (наприклад, органи державної влади, їх структури, підрозділи, самостійні формування, організації тощо). Вважаємо за доцільне використовувати поняття “*інституціональне забезпечення*” як сукупність факторів, елементів, правил і норм, що формують інституційну систему як функціональний механізм регулювання певних дій і процесів у питаннях природокористування.

Список використаної літератури

1. *Veblen T.* The Theory of the Leisure Class: An Economic Study of Institutions. – New York : A. M. Kelley, bookseller. – 1965.
2. *Hamilton W.H.* The Institutional Approach to Economic Theory // American Economic Review. – 1919. – Vol. 9. – No. 1. – P. 309–318.
3. *Commons J.* Institutional Economics // American Economic Review. – 1931. – Vol. 21. – P. 648–657.
4. *Кармазіна М.* “Інститут” та “інституція”: проблеми розрізнення понять [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://dspace.nbuv.gov.ua/bitstream/handle/123456789/9611/02-Karmazina.pdf?sequence=1>.

5. *Лозинська Т.М.* До проблеми вживання термінів “інститут” і “інституція” в контексті інституціонального аналізу // *Бізнес Інформ.* – 2014. – № 7. – С. 8–13.
6. *Хвесик М.А., Голян В.А.* Інституціональна модель природокористування в умовах глобальних викликів : моногр. – К. : Кондор, 2007. – 480 с.
7. *Гайдай Т.В.* Інституції як інструмент інституційного економічного аналізу // *Економічна теорія.* – 2006. – № 2. – С. 53–64.
8. *Норт Д.* Інституції, інституціональні зміни та функціонування економіки. – К. : Основи, 2000. – 245 с.
9. *Hodgson G.M.* What are institutions? // *Journal of Economic Issues.* – 2006. – Vol. 40. – Iss.1. – P. 1–25.
10. *Ostrom E.* *Governing the Commons: The Evolution of Institutions for Collective Action.* – Cambridge : Cambridge University Press, 1990. – 280 p.
11. *Фуруботн Э.Г., Рухтер Р.* Институты и экономическая теория: Достижения новой институциональной экономической теории. – СПб. : Дом Санкт-Петербургского гос. ун-та, 2005. – 702 с.
12. *Kasper W., Streit M.E.* *Institutional Economics: Social Order and Public Policy.* – Cheltenham : Edward Elgar Publishing, 1998. – 517 p.
13. *Ступень М., Шумлянський Б.* Уточнення понятійно-категоріального апарату інституційного забезпечення інвестиційної діяльності лісового сектору економіки // *Український журнал “Економіст”.* – 2015. – № 1. – С. 27–29.
14. *Носова О.В.* Інституціональні підходи до дослідження перехідної економіки // *Економічна теорія.* – 2006. – № 2. – С. 25–36.
15. *Шпикуляк О.Г.* Економічні інституції та інститути у розвитку теорії ринку // *Економіка АПК.* – 2010. – № 1. – С. 159–165.
16. *Левіна М.В.* Сутність трансакційних витрат в інституціональній економіці та бухгалтерському обліку / Тези доповідей Міжнар. наук.-практ. конф. “Облік, аналіз і аудит: виклик інституціональної економіки”. – Луцьк, 2014. – С. 96–98.
17. *Williamson O.E.* *The Economic Institutions of Capitalism.* – New York, London : Routledge, 1985.
18. *Овсиенко Ю.В.* Институциональные изменения: общие принципы и особенности в постсоветской России // *Экономика и математические методы.* – 2003. – № 2. – С. 203–209.
19. *Економічна енциклопедія* : у 3 т. ; [ред. рада: Б.Д. Гаврилишин (голова) та ін.] – К. : Академія, 2000. – 863 с.
20. *Словник іншомовних слів*: 23000 слів та термінологічних словосполучень ; [за ред. Л. Пустовіта]. – К. : Довіра; УНВЦ “Рідна мова”, 2000. – 1017 с.
21. *Енциклопедичний словник з державного управління*; [за ред. Ю.В. Ковбасюка, В.П. Трошинського, Ю.П. Сурміна]. – К. : НАДУ, 2010. – 820 с.
22. *Словник іншомовних слів*; [за ред. О.С. Мельничука]. – К. : Головна редакція “УРЕ”, 1974. – 776 с.
23. *Великий енциклопедичний юридичний словник* ; [за ред. Ю.С. Шемшученка]. – К. : Юридична думка, 2007. – 992 с.
24. *Політологічний енциклопедичний словник* ; [за ред. Ю.С. Шемшученка, В.Д. Бабкіна, В.П. Горбатенка]. – 2-ге вид., доп. і перероб. – К. : Генеза, 2004. – 735 с.

25. Словник сучасної економіки Макміллана ; [голов. ред. Д.В. Пірс] ; [пер. з англ. О. Мороз, Т. Мороз]. – 4-те вид. – К. : АртЕк, 2000. – 627 с.
26. Тематичний словник-довідник з соціології; [за ред. В.В. Кохана]. – Чернівці : Чернівецький нац. ун-т, 2009. – 112 с.
27. Сорон Ж. Курс з Європейських інституцій: європейська головоломка : підруч. – К. : ІМВ, 2001. – 442 с.
28. Буркинський Б.В., Мартієнко А.І., Хумарова Н.І. Інституційні аспекти адміністрування сфери природокористування в Україні // Економіка України. – 2016. – № 1. – С. 72–83.
29. Харічков С.К., Буркинський Б.В., Галушкіна Т.П., Грановська Л.М., Хумарова Н.І. Інституціональні засади та інструментарій збалансованого природокористування : моногр. – Одеса : Ін-т пробл. ринку і екон.-екол. дослідж. НАН України, 2010. – 484 с.
30. Хвесик М.А. Інституціональна модель природокористування: пострадянський формат. – К. : Кондор, 2007. – 798 с.
31. Павлов В.І., Заремба В.М., Фесіна Ю.Г. Інститути та інституції аграрного природокористування: регіональний вимір : моногр. – Луцьк : Надстир'я, 2008. – 212 с.

References

1. Veblen T. The Theory of the Leisure Class: An Economic Study of Institutions. New York, A. M. Kelley, bookseller, 1965.
2. Hamilton W.H. The institutional approach to economic theory. *American Economic Review*, 1919, Vol. 9, No. 1, pp. 309–318.
3. Commons J. Institutional economics. *American Economic Review*, 1931, Vol. 21, pp. 648–657.
4. Karmazina M. “Instytut” та “instytutsiya”: problemy rozrznennya ponyat’ [“Institute” and “institution”: problems of distinguishing the concepts], available at: <http://dspace.nbuv.gov.ua/bitstream/handle/123456789/9611/02-Karmazina.pdf?sequence=1> [in Ukrainian].
5. Lozynska T.M. Do problemy vzhyvannya terminiv “instytut” i “instytutsiya” v konteksti instytutsional’noho analizu [On a problem of using the terms “institute” and “institution” in the context of institutional analysis]. *Biznes Inform – Business Inform*, 2014, No. 7, pp. 8–13 [in Ukrainian].
6. Khvesyk M.A., Golyan V.A. Instytutsional’na Model’ Pryrodokorystuvannya v Umovakh Global’nykh Vyklykiv [Institutional Model of Nature Management in the Context of Global Challenges]. Kyiv, Kondor, 2007 [in Ukrainian].
7. Haiday T.V. Instytutsii yak instrument instytutsiinoho ekonomichnoho analizu [Institutions as an instrument of institutional economic analysis]. *Ekonomichna teoriya – Economic Theory*, 2006, No. 2, pp. 53–64 [in Ukrainian].
8. North D. Instytutsii, Instytutsional’ni Zminy ta Funktsionuvannya Ekonomiky [Institutions, Institutional Change and Economic Performance]. Kyiv, Osnovy, 2000 [in Ukrainian].
9. Hodgson G.M. What are institutions? *Journal of Economic Issues*, 2006, Vol. 40, Iss. 1, pp. 1–25.
10. Ostrom E. Governing the Commons: The Evolution of Institutions for Collective Action. Cambridge, Cambridge University Press, 1990.

11. Furubotn E.G., Richter R. *Instituty i Ekonomicheskaya Teoriya: Dostizheniya Novoi Institutsional'noi Ekonomicheskoi Teorii* [Institutions and Economic Theory: The Contribution of the New Institutional Economics]. St. Petersburg, PH of the St. Petersburg State University, 2005 [in Russian].
12. Kasper W., Streit M.E. *Institutional Economics: Social Order and Public Policy*. Cheltenham, Edward Elgar Publishing, 1998.
13. Stupen' M., Shumlyansky B. *Utochnennya ponyatiino-katehorial'noho aparatu instytutsiinoho zabezpechennya investytsiinoi diyal'nosti lisovoho sektoru ekonomiky* [Clarification of conceptual and categorical apparatus of institutional providing of investment activities of the forest sector]. *Ukrains'kyi zhurnal Ekonomist – Ukrainian journal Economist*, 2015, No. 1, pp. 27–29 [in Ukrainian].
14. Nosova O.V. *Instytutsional'ni pidkhody do doslidzhennya perekhidnoi ekonomiky* [Institutional theory and its application in a transition economy]. *Ekonomichna teoriya – Economic Theory*, 2006, No. 2, pp. 25–36 [in Ukrainian].
15. Shpykulyak O.G. *Ekonomichni instytutsii ta instytuty u rozvytku teorii rynku* [Economic institutions and institutes in the development of market theory]. *Ekonomika APK – The Economy of Agro-Industrial Complex*, 2010, No. 1, pp. 159–165 [in Ukrainian].
16. Levina M.V. *Sutnist' transaktsiinykh vytrat v instytutsional'nii ekonomitsi ta bukhgalters'komu obliku* [The essence of transaction costs in the institutional economy and accounting]. Proceedings from *Oblik, analiz i audyt: vyklyk instytutsional'noi ekonomiky. Mizhnarodna nauk.-prakt. konf.* [Accounting, analysis and audit: challenges of institutional economics. International scientific and practical conference]. Lutsk, 2014, pp. 96–98 [in Ukrainian].
17. Williamson O.E. *The Economic Institutions of Capitalism*. New York, London, Routledge, 1985.
18. Ovsienko Yu.V. *Institutsional'nye izmeneniya: obshchie printsipy i osobennosti v postsovetskoii Rossii* [Institutional changes: the general principles and specific features in the post-Soviet Russia]. *Ekonomika i matematicheskie metody – Economics and Mathematical Methods*, 2003, No. 2, pp. 203–209 [in Russian].
19. *Ekonomichna Entsyklopediya, u 3 t.* [Economic Encyclopedia, in 3 vol.]. B.D. Havrylyshyn (Ed.). Kyiv, Akademia, 2000 [in Ukrainian].
20. *Slovnyk Inshomovnykh Sliv: 23000 Sliv ta Terminolohichnykh Slovospoluchen'* [Dictionary of Foreign Words: 23,000 Words and Terminological Phrases]. L. Pustovit (Ed.). Kyiv, Dovira, UNVTs “Ridna mova”, 2000 [in Ukrainian].
21. *Entsyklopedychnyi Slovnyk z Derzhavnoho Upravlinnya* [Encyclopedic Dictionary of Public Administration]. Yu.V. Kovbasyuk, V.P. Troshchyns'kyi, Yu.P. Surmin (Eds.). Kyiv, 2010 [in Ukrainian].
22. *Slovnyk Inshomovnykh Sliv* [Dictionary of Foreign Words]. O.S. Mel'nychuk. Kyiv, Home edition USE, 1974 [in Ukrainian].
23. *Velykyi Entsyklopedychnyi Yurydychnyi Slovnyk* [The Big Encyclopaedic Law Dictionary]. Yu.S. Shemshuchenko (Ed.). Kyiv, PH “Yurydychna dumka”, 2007 [in Ukrainian].
24. *Politolohichnyi Entsyklopedychnyi Slovnyk* [Political Science Encyclopedic Dictionary]. Yu.S. Shemshuchenko, V.D. Babkin, V.P. Gorbatenko (Eds.). Kyiv, Geneza, 2004 [in Ukrainian].
25. *Slovnyk Suchasnoi Ekonomiky Makmillana* [The Macmillan Dictionary of Modern Economic]. D.W. Pearce (Ed.). Kyiv, ArtEk, 2000 [in Ukrainian].

26. *Tematychnyi Slovnyk-Dovidnyk z Sotsiologii* [Thematic Dictionary-Reference Book on Sociology]. V.V. Kokhan (Ed.). Chernivtsi, ChNU, 2009 [in Ukrainian].
27. Sauron J. *Kurs z Evropeis'kykh Instytutsii: Evropeis'ka Holovolomka* [Course of European Institutions: European puzzle]. Kyiv, IMV, 2001 [in Ukrainian].
28. Burkyns'kyi B.V., Martienko A.I., Khumarova N.I. *Instytutsiini aspekty administruvannya sfery pryrodokorystuvannya v Ukraini* [Institutional aspects of the administration of the sphere of nature management in Ukraine]. *Ekonomika Ukrainy – Economy of Ukraine*, 2016, No.1, pp. 72–83 [in Ukrainian].
29. Kharichkov S.K., Burkyns'kyi B.V., Galushkina T.P., Granovs'ka L.M., Khumarova N.I. *Instytutsional'ni Zasady ta Instrumentarii Zbalansovanoho Pryrodokorystuvannya* [Institutional Bases and Tools of Balanced Nature Management]. Odesa, Institute of Market Problems and Economic-Ecological Research, 2010 [in Ukrainian].
30. Khvesyk M.A. *Instytutsional'na Model' Pryrodokorystuvannya: Postradyans'kyi Format* [Institutional Model of Nature Management: Post-Soviet Format]. Kyiv, Kondor, 2007 [in Ukrainian].
31. Pavlov V.I., Zarembo V.M., Fesina Yu.G. *Instytuty ta Instytutsii Agrarnoho Pryrodokorystuvannya: Rehional'nyi Vymir* [Institutes and Institutions of Agrarian Nature Management: Regional Dimension]. Lutsk, Nadstyr'ya, 2008 [in Ukrainian].

*Стаття надійшла до редакції 10 листопада 2017 р.
The article was received by the Editorial staff on November 10, 2017.*
